

МАМЛАКАТИМИЗ ТАРАҚҚИЙ ЭТИШИДА ИНВЕСТИЦИОН СИЁСАТ ВА ИНВЕСТИЦИОН ФАОЛИЯТНИ МОЛИЯЛАШТИРИШНИНГ ЎРНИ

Расулова Шарифа Ғайбуллаевна

ЖизПИ, Иқтисодиёт ва менежмент кафедраси доценти,

Файзуллаева Мафтуна Анарбай кизи

ЖизПИ., МКК йўналиши 4 босқич талабаси

Аннотация. Мақолада мамлакатимиз тараққий этишида инвестицион сиёсат ва инвестицион фаолиятни молиялаштиришнинг ўрни ва аҳамияти ёритилган.

Калит сўзлар: Инвестиция, ижтимоий-иқтисодий сиёсат, инвестор-корхоналар, молиявий, менежмент, бошқарув, инвестор.

Annotation. The article highlights the role and importance of Investiture policy and investiture activity financing in the development of our country.

Keywords: Investment, socio-economic policy, investor-enterprises, financial, management, management, investor.

Инвестицион фаолиятни молиялаштиришни такомиллаштиришда эътиборга олиниши лозим бўлган ва принципиал аҳамиятга молик бўлган масалалардан яна бири, бизнингча, инвестицион сиёсат ҳисобланади. Инвестицион сиёсат давлат ижтимоий-иқтисодий сиёсатининг кўринишлари (таркибий қисмлари)дан бири бўлиб, у ўзида давлатнинг инвестицион фаолиятга нисбатан муносабатини мужассам этади. Унда инвестицион фаолиятга нисбатан давлат сиёсатининг мақсади, йўналиши ва инвестицион фаолиятни давлат томонидан бошқаришнинг шакллари ўз аксини топади. Ҳозирги пайтда қуйидагиларни давлат инвестиция сиёсатининг мақсадлари сифатида кўрсатиш мумкин:

- инвестицион фаолиятни амалга ошириш учун молиявий ресурсларни мобилизация (жалб) қилиш;

- инвестицион фаолият пасайиб (сусайиб) кетишининг олдини олиш;
- қурилиш борасида давлатнинг мақсадли махсус дастурларини амалга ошириш;
- инвестицияларнинг таркибий ўзгаришларини таъминлаш ва самарадорлигини ошириш ва б.

Инвестицион сиёсат давлат, хўжалик юритувчи субъектлар, жумладан, хусусий инвесторларнинг инвестицияларини қамраб олади.

Бозор муносабатлари ўзига хос тарзда ривожланаётган Ўзбекистонда инвестицион сиёсатнинг замонавий йўналишлари таркибига қуйидагилар киради:

- инвестицион фаолиятдаги устуворликларни аниқлаш. Ҳозирги шароитда давлатнинг мақсадли дастурлари, ижтимоий объектлар ва амал (ҳаракат)даги ишлаб чиқаришлардаги асосий фондларни кенгайтириш ва модернизация қилишга йўналтирилган инвестицияларга кўпроқ ва аксинча, янгидан бошланадиган қурилиш объектларига камроқ устуворлик бериш алоҳида аҳамият касб этади;

- иқтисодиётдаги ҳақиқий (реал) аҳволни ҳисобга олган ҳолда давлат дастурларига инвестиция харажатларини оптималлаштириш. Бунда миллий иқтисодиётнинг ҳаётий зарур тармоқларига бюджетдан субсидия ажратиш муҳим аҳамият касб этади;

- фойда ва амортизация ажратмалари ҳисобидан маблағларни инвестициялаштиришда инвестор-корхоналарнинг ҳуқуқларини кенгайтириш;

- инвестицияларни бюджетдан молиялаштиришни қисқартириш ва шунга мос равишда, нодавлат инвестициялаштириш соҳасини кенгайтириш. Бунда инвестицион дастурларни молиялаштиришда давлат ва нодавлат секторлари иштирокининг схемасини (масалан, 1 сўмга : 4 сўм ёки бошқа нисбатларда) аниқлаш, давлат буюртмасидан фойдаланиш муҳим аҳамиятга эга;

- инвестицияларнинг самарадорлигини ошириш ва инвестицион харажат-ларнинг қопланиш муддатларини қисқартириш, биринчи навбатда,

юқори самара берадиган ва тез қопланадиган объектларга инвестицияларни жойлаштириш. Бу ерда вазифа инвестицион мақсадлар учун сарфланаётган ҳар бир сўмлик маблағга маҳсулот ва миллий даромаднинг энг юқори суратларда ўсишига эришиш тарзида қўйилиши керак.

Инвестицион фаолиятни молиялаштиришни такомиллаштиришдаги фундаментал масалалардан бири, бу аввало, “инвестицион фаолиятни молиялаштириш”нинг ўзига нисбатан аниқ бир ёндашувни шакллантириш ҳисобланади.

“Инвестицион фаолиятни молиялаштириш”нинг ўзидан кўриниб турибдики, унинг маъно-мазмунини ёки моҳиятини, энг аввало, “инвестиция”, “инвестицион фаолият” ва “молиялаштириш”лар белгилаб беради. Биз бу ўринда фақат “молиялаштириш”га нисбатан ўз позициямизни шакллантириш билан чекланамиз, холос.

Дастлаб шуни афсус билан қайд этиш керакки, “Ўзбек тилининг изоҳли луғати”да “молия”, “молиявий” ва “молият” деган сўзларга изоҳ берилган бўлса-да, негадир бу масалада “молиялаштириш” сўзи эътибордан четда қолган. Ҳолбуки, бу сўзнинг эквивалент варианты дунё бошқа халқларининг тилларида мавжуд. Хусусан, “молиялаштириш”нинг рус тилидаги эквивалент варианты “финансирование” бўлиб, у ўзбек тилида, энг аввало, “маблағ чиқариш (ажратиш), маблағ билан таъминлаш” маъноларини англатади.

“Молиялаштириш”нинг мазмун-моҳиятига нисбатан худди шундай фикрлар бошқа манбаларда ҳам учрайди.

Демак, юқоридаги мулоҳазаларимиздан “инвестицион фаолиятни молиялаштириш” деганда, энг аввало, шу фаолиятни амалга ошириш учун зарур бўлган молиявий ресурслар (маблағлар) билан таъминлаш тушунилади, деган мантиқий хулоса келиб чиқади.

Бир вақтнинг ўзида, бу ерда инвестицион фаолиятни молиялаштириш жараёни ўз ичига нималарни қамраб олиши мумкинлиги ҳам эътибордан четда қолмаслиги лозим. Шу муносабат билан таъкидлаш лозимки, кўпчилик ҳолларда эътироф этилганлар инobatга олинадиган бўлса, у ҳолда

инвестицион фаолиятни молиялаштириш жараёни ўз ичига а) амалдаги тартиб қоидаларга мувофиқ молиялаштиришни очиш; б) кредит тақсимловчиларга ресурсларни бериш; в) пул маблағларининг мақсадли ва иқтисод қилиб самарали сарфланиши устидан назоратни амалга оширишни камраб олади. Уни молиялаштириш ҳажми эса кўзда тутилаётган (мўлжалланаётган) харажатлар ва уларни таъминлаш манбалари асосида аниқланади, дейишимиз мумкин.

Юқорида баён қилинганларни эътиборга олган ҳолда, бизнинг фикримизча, инвестицион фаолиятни молиялаштиришга қуйидагича таъриф бериш мумкин: *инвестицион фаолиятни амалга ошириш мақсадида амалдаги тартиб қоидаларга мувофиқ молиялаштиришни очиш, кредит тақсимловчиларга ресурсларни бериш, пул маблағларининг мақсадли ва иқтисод қилиб самарали сарфланиши устидан назоратни амалга оширишга инвестицион фаолиятни молиялаштириш дейилади.*

Энг умумий тарзда, хўжалик юритувчи субъектлар доирасида инвестицион фаолиятни молиялаштириш манбалари сифатида қуйидагиларни кўрсатиш мумкин:

- хўжалик юритувчи субъектларнинг ўз маблағлари;
- қарзий маблағлар ва жалб қилинган маблағлар.

Ўз навбатида, бундай мақсадлар учун фойдаланилаётган хўжалик юритувчи субъектларнинг ўз маблағлари таркибига қуйидагилар киради:

- фойда;
- амортизация ажратмалари;
- йўқотмаларни қоплаш кўринишида суғурта ташкилотлари томонидан тўланадиган маблағлар;

Инвестицион фаолиятни молиялаштиришда хўжалик юритувчи субъектларнинг ўз маблағлари етмаганда бундай мақсадлар учун қарзий маблағлар ва жалб қилинган маблағлардан фойдаланиш мумкин. Уларнинг таркибига тижорат банклари ва инвестицион фондларнинг кредитлари ҳамда бошқа хўжалик юритувчи субъектларнинг қарз маблағлари киради. Ўз

навбатида, улардан инвестицион фаолиятни молиялаштириш манбалари сифатида фойдаланиш хўжалик юритувчи субъектларнинг бу маблағлардан самарали ва иқтисод қилиб сарфлашдан моддий жавобгарлигини оширади. Шу муносабат билан таъкидлаш лозимки, кейинги йилларда амалиётда молиялаштириш манбалари бўйича асосий капиталга йўналтирилган инвестицияларнинг ўртача 45,0% хўжалик юритувчи субъектларнинг ўз маблағлари ҳисобидан молиялаштирилаётган бўлса, унинг қолган қисми, яъни 55,0% қарзий маблағлар ёки жалб қилинган маблағларга тўғри келмоқда.

Шундай қилиб, ушбу мақоламиз доирасида биз инвестицион фаолиятни молиялаштиришни такомиллаштиришда фундаменталь аҳамиятга эга бўлган ва албатта, ўз таъсирини кўрсатадиган масалалар, яъни инвестицион сиёсат ва инвестицион фаолиятни молиялаштириш хусусида ўз позицияларимизни шакллантиришга муваффақ бўлдик.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Gaybullayevna, R. S. ., & Musurmangulov. (2024). THE IMPORTANCE OF TIME MANAGEMENT IN ENSURING EFFICIENCY IN CONSTRUCTION. *JOURNAL OF ECONOMY, TOURISM AND SERVICE*, 3(1), 28–31.
2. Gaybullayevna, R. S. (2023). THE STATE OF THE DIGITAL ECONOMY TODAY: PROBLEMS AND SOLUTIONS. *JOURNAL OF ECONOMY, TOURISM AND SERVICE*, 2(12), 38-42.
3. Sharifa, R., & Ilyos, T. (2023). PRINCIPLES OF SCIENTIFIC MANAGEMENT IN MANAGEMENT. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 2(16), 1097-1100.
4. Sharifa, R., & Sayyora, M. (2023). HISTORY OF EMERGENCE OF MANAGEMENT AND ITS PLACE TODAY. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 2(16), 1093-1096.